

1939. évi IV. törvénycikk indokolása

a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról¹

Az 1. §-hoz

Az 1938:XV. törvénycikk kifejezetten nem határozta meg, hogy ki tekintendő zsidónak, hanem - 4. §-a második bekezdésében - csak arról rendelkezett, hogy a törvényben a zsidókra megállapított korlátozásokat kikre nézve nem kell irányadóknak tekinteni; csak a törvény végrehajtása tárgyában kiadott 4350/1938. M. E. számú rendelet 21. §-a rendelkezett pozitíve abban az irányban, kik azok, akikre a zsidókra vonatkozó rendelkezések irányadók.

Szükséges tehát, - az 1938:XV. törvénycikk végrehajtása során szerzett tapasztalatokra tekintettel is - hogy a törvény világosan meghatározza azt, kit kell rendelkezéseinek alkalmazása szempontjából zsidónak tekinteni.

Egészen elenyésző - még ezrelékekben sem megállapítható - kivételeket nem tekintve, kétségtelen, hogy az, aki az izraelita hitfelekezet tagja, egyúttal a zsidó faji közösséghez is tartozik és természetes az is, hogy az izraelita hitfelekezethez tartozás megszűnése nem eredményez változást az ehhez a faji közösséghez tartozás tekintetében. Viszont a most tárgyalt törvényjavaslat szempontjából is teljes mértékben irányadó a képviselőház közjogi, közgazdasági és közlekedésügyi, közoktatásügyi, valamint igazságügyi bizottságának a társadalmi és a gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról szóló törvényjavaslatra vonatkozó együttes jelentésében (az 1935. évi április hó 27. napjára összehívott országgyűlés irományai, 620. szám 6. oldal) foglalt az a megállapítás, amely szerint a zsidóságra nézve tett rendelkezések a legtávolabbról sem érintik azokat a szabályokat, amelyek a különböző felekezetekhez tartozás rendjét meghatározzák; az egyes felekezetekhez tartozás rendje tehát továbbra is változatlanul ezek szerint a jogszabályok szerint igazodik. Nem változtat ezen semmit az, hogy a törvény az izraelita hitfelekezethez tartozás körén túlterjedő szabályokat tartalmaz akkor, amikor rendelkezéseinek alkalmazása szempontjából a zsidók körét meghatározza.

A 2. §-hoz

Az 1938:XV. tc. 4. §-a a zsidókra vonatkozó korlátozások alól tett kivételek megállapításánál egyfelől azokra és azok leszármazóira terjeszkedett ki, akik az 1919. évi augusztus hó 1. napja előtt az izraelita hitfelekezet tagjai voltak, de még ezt az időpontot megelőzően valamely más bevett felekezetbe tértek át, másfelől - tekintet nélkül arra, hogy ilyen áttérés az 1919. évi augusztus hó 1. napja előtt vagy után bekövetkezett-e - a korlátozások alól mentességet állapított meg a zsidó hadirokkant, hadiözvegy, tűzharcos, továbbá a hősi halált halt zsidó szülőnek a gyermeke tekintetében.

A törvény végrehajtása során szerzett tapasztalatok nyilvánvalóvá tették azt, hogy a kivételeknek ez a megállapítása nem megnyugtató. Ebben a tekintetben az 1. § indokolása során fentebb kifejtetteknek megfelelően mindenekelőtt arra kell rámutatni, hogy kellőképpen célravezető és következetes megoldás csak az lehet, amelynek során határozottan eldől, kit kell a törvény alkalmazása szempontjából zsidónak tekinteni. Ilyen értelemben kíván szabatosan rendelkezni a jelen törvényjavaslatnak előbb tárgyalt 1. §-a.

¹ Kihirdetve: 1939. V. 5.

További kérdés az, hogy a törvény szerint a zsidókhoz tartozók körében mennyiben helyénvaló mentességek megállapítása a zsidókra különben fennálló korlátozások alól. Ebben az irányban javasol rendelkezést a törvényjavaslat 2. §. Az ebben a §-ban foglaltak értelmében - amint ez a törvényjavaslat további §-aiban kitűnik - a zsidókra vonatkozó egyes korlátozások vagy egyáltalában nem állanak fenn a 2. §-ban felsoroltakra, vagy a törvény a most felsoroltak javára megszorítja a zsidókra különben fennálló korlátozások érvényesülését; egyes korlátozások tekintetében azonban nincs semmi különbség a szerint, hogy a zsidó a 2. §-ban felsorolt mentességek körébe vonható, vagy nem. A 2. §-ban foglaltak tehát semmiképpen nem jelentik azt, hogy az ott meghatározott körbe tartozó zsidók a zsidókra megállapított korlátozások alól általában mentesek. Őket a törvényjavaslat határozott állásfoglalással zsidóknak tekinti, de bizonyos irányokban enyhébb szabályok alá kívánja vonni, mint a többi zsidót.

A 3. §-hoz

A zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának Magyarországon való korlátozására irányuló törekvéssel nyilvánvaló ellentétben lenne, ha a törvény továbbra is módot adna arra, hogy zsidó honosítás, házasságkötés vagy törvényesítés által magyar állampolgárságot szerezhessen. Ezért a javaslat e tekintetben tiltó rendelkezést állít fel.

Az 1914-1918. évi háború kitörése óta - különösen a keletről való zsidó bevándorlás következtében - a magyar hatóságoknak ez ellen irányuló törekvései ellenére is sok zsidó, aki eredetileg külföldi állampolgár volt, magyar állampolgárságot szerzett és sok zsidó, aki magyar állampolgár volt, de magyar állampolgársága megszűnt, visszahonosítás útján szerzett újból magyar állampolgárságot. Több esetben alapos gyanú keletkezett arra nézve, hogy a most említett honosítások (visszahonosítások) a magyar jog állampolgársági rendelkezéseiben meghatározott előfeltételeknek hiányában, vagy akként következtek be, hogy a honosítás (visszahonosítás) érdekében bűncselekményt vagy fegyelmi vétséget követtek el, vagy - bár nem is követtek el ilyen cselekményeket - a hatóságot a magyar állampolgárság megszerzése szempontjából jelentős körülmények tekintetében megtévesztették. Ilyen esetben a jogrend nyilvánvaló érdeke a honosítás (visszahonosítás) hatálytalanítása. Az erről szóló rendelkezéseknek törvénybeiktatása a külföldi államok törvényhozásaiban is jól ismert kiegészítést jelent azoknak a lehetőségeknek, amelyek állampolgársági jogunkban a kellő előfeltételek hiányában kiállított honosító okiratnak hatálytalanítása körében ma is fennállanak.

Ebbe a körbe tartozik a jelen §-nak az a rendelkezése is, amely szerint hatálytalanítani lehet annak a zsidónak a honosítását (visszahonosítását), akit életviszonyai nem utalnak arra, hogy az ország területén maradjon. A denaturalizációnak erre a körre kiterjesztése természetes következménye a törvényjavaslat alapgondolatának. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a zsidók magyarországi térfoglalásának korlátozása és külföldön elhelyezkedésének előmozdítása során a Magyarországon élő azokra a zsidókra is kell gondolni, akik korábban idegen állampolgárok voltak, csak honosítás (visszahonosítás) útján szereztek utóbb magyar állampolgárságot és akiket életviszonyaik nem kötnek az országhoz.

Semmi elfogadható ok sincs arra, hogy a magyar honosságukat vesztő zsidók megtartsák azt a magyar nevet, amelynek viselésére korábbi nevüknek a honosítás következtében lehetővé vált megváltoztatása útján szereztek jogosultságot. Ez - különösen a régebben engedélyezett történelmi hangzású magyar nevek esetében - egyenesen hátrányos lehetne a magyar nemzet érdekei szempontjából, sőt visszaélésekre is vezethetne. Ezt kívánja megakadályozni a jelen § utolsó bekezdésében javasolt rendelkezés.

A 4. §-hoz

Az egyes testületek részéről választható felsőházi tagok kis számánál fogva a felsőház választott tagjai közt a zsidókra vonatkozó számarány megállapításáról a legtöbb esetben egyáltalában nem lehet szó, más esetekben áttekinthetetlenül bonyolult szabályozásra lenne szükség. Ezért kíván a javaslat úgy rendelkezni, hogy zsidók ezentúl választás alapján nem lehetnek az országgyűlés felsőházának tagjai. Nem szorul külön indokolásra, hogy a zsidóknak választáson alapuló felsőházi tagságára meghatározott korlátozás nem terjed ki az izraelita vallásfelekezet képviselőire hivatott lelkészekre.

Az 5. §-hoz

Az előző §-ban foglalt közjogi korlátozásból s az egész javaslat céljából folyik a jelen § rendelkezése, amely szerint a zsidók kizáratnak az állami, a törvényhatósági és a községi (városi) alkalmazásból, ideértve a köztestületeknél, közintézeteknél és közüzemeknél történő alkalmazásokat is. A zsidóság - egyéni kivételektől eltekintve - általánosságban nem tud elvonatkozni a különleges zsidó érdekektől abban a mértékben, amint azt a különös tárgyilagosságot és odaadást kívánó közszolgálati viszony követeli.

De azt is figyelembe kellett venni, hogy a közszolgálat körében alkalmazásokba törekvő és ezekre készülségüknél és jellembeli tulajdonságaiknál fogva kiválóan alkalmas keresztény magyar ifjaknak is csak egy töredéke helyezkedhetik el ezekben az alkalmazásokban.

A 6. §-hoz

A kir. közjegyzői, hites tolmácsi, állandó bírósági szakértői, körjegyzőhelyettesi, szabadalmi ügyvivői működés, habár nem tekinthető szoros értelemben vett közszolgálatnak, az előző § kapcsán felhozott szempontok alá esik. Ebből az okból kell az említett hivatásokra is az 5. § rendelkezéseit alkalmazni.

A 9. §-hoz

A társadalmi és a gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról szóló 1939:XV. törvénycikk hatálybalépése óta eltelt fél esztendő tapasztalatai igazolták, hogy ennek a törvénynek, különösen a szabadfoglalkozásúak (ügyvéd, mérnök, orvos, újságíró) és művészek (színművészek és filmművészek) részére létesült hivatási kamarákban a zsidó tagok felvételére húsz százalékos arányt megállapító rendelkezései a magyarországi zsidók aránytalan közéleti és gazdasági térfoglalásának visszaszorítására, valamint a társadalmi és a gazdasági egyensúly kívánt biztosítására nem elegendők. A megállapított húsz százalékos arány ugyanis, figyelemmel arra, hogy a törvény rendelkezése értelmében ez az arány is csak az új felvételek korlátozásával s csak hosszú évtizedek múlva lenne elérhető, a zsidóságnak a magyarságénál aránytalanul kedvezőbb gazdasági helyzete, vagyonos volta folytán még egy újabb emberöltőn át biztosította volna a zsidóság uralkodó és irányító szerepét mind az ügyvédi, a mérnöki és az orvosi hivatás, mind a sajtó és a szín- és filmművészet terén.

De különösen időszerűvé és indokolttá tette a kamaráknál a zsidóság országos arányszámát messze meghaladó százaléknak leszállítását az a körülmény, hogy az elszakított Felvidék tiszta magyarlakta területeinek visszacsatolásával mintegy százezer olyan keleti zsidó került vissza a csonka országhoz, akiknek számottevő része húsz esztendőn keresztül támasza volt annak a Csehszlovák köztársaságnak, amely a magyar nemzetnek ugyanabban az időben legádázabb ellensége volt.

Ezek az eddig felülmúló elárasztással fenyegetik Csonkamagyarország fővárosát és gazdagabb vidékeit, ha a törvényhozás ennek idejében gátat nem emel.

A zsidók arányszámának megállapítása természetesen csak úgy érvényesítheti üdvös hatását és érheti el a kitűzött célt, ha ezt az arányszámot nemcsak az egyes kamarák összes tagjaira nézve, hanem az egyes kamarákon belül az egyes szakosztályokban (a mérnöki, a sajtó és a színművészeti és filmművészeti kamaránál) és az egyes foglalkozási csoportokban (a mérnöki kamaránál: *a*) közszolgálatban álló, *b*) magánalkalmazásban álló, *c*) ügyvivő és *d*) vállalkozó mérnökök) is következetesen alkalmazzuk.

A harctéri magatartásuk és a legalább ötven százalékos hadirokkantság miatt a 2. § értelmében mentességeket élvező zsidók tekintetében méltányos a kamarai tagul felvétel szempontjából a többi zsidókhoz képest kedvezményt biztosítani.

A jelen §-ban foglalt rendelkezésnek a helyettes ügyvédekre való kiterjesztését az indokolja, hogy a helyettes ügyvédek nem tagjai a kamarának, de a kamara névjegyzékébe felvett ügyvéd helyetteseként bíróság vagy más hatóság előtt eljárhatnak (1937:IV. tc. 67. §-a). Ha már most a törvény fentemlített rendelkezését a helyettes ügyvédekre nem terjesztenék ki, a kamara tagjai közé fel nem vehető, ügyvédi oklevelet nyert zsidók valamelyik ügyvédi kamaránál a helyettes ügyvédek névjegyzékébe jegyeztethetnék be magukat és zsidó ügyvédek helyetteseként ügyvédi gyakorlatot folytatnának és ezzel a törvény célját megghiúsítanák.

A sajtókamarára vonatkozóan az arányszám leszállítása a fentebb kifejtett indokokon felül azért is elengedhetetlenül szükséges, mert a sajtónak közvéleményt formáló igen jelentékeny hatása van.

A tárgyaló kamarák nagy közéleti jelentősége követeli meg azt, hogy tisztikarukban és választmányukban már most érvényesüljön a zsidók arányszámára megállapított korlátozás.

A 10. §-hoz

A sajtónak, a színművészetnek és a filmművészetnek a nemzet életszemléletére, politikai meggyőződésére, vallásos érzületére, társadalmi és erkölcsi felfogására gyakorolt alakító és irányító jelentőségű befolyása a zsidó szellem nem kívánatos hatásainak visszaszorítása érdekében még további intézkedéseket tesz szükségessé.

A zsidóság Magyarországon a kereskedelmi és az ipari pályák előzönlése és ezek révén a gazdasági hatalom megszerzése után az ország szellemi irányításában is döntő befolyáshoz jutott. Ennek a befolyásnak az egyik legszembeszökőbb megnyilvánulása az a pozíció, amelyet a zsidóság a kiegyezés után a magyarországi sajtóviszonyok terén szerzett magának. Közismert jelenség, hogy a zsidóság a világháborút megelőző években szinte teljes mértékben hatalmába kerítette az egész magyar sajtót és így az ország gondolkodásának kiformalására az egyébként is túlzott gazdasági és társadalmi jelentőségét is sokszorosan meghaladó hatalomhoz jutott. Ez a hatalom különösen a budapesti sajtó tekintetében vált szinte egyeduralmi jellegűvé, amely sajtó a forradalmak letörése előtti időszakban - kevés kivételtől eltekintve - teljesen zsidó befolyás és zsidó irányítás alá került. Ennek a helyzetnek a nemzeti élet fejlődésére gyakorolt káros hatása nyilvánvaló, ha e helyen ismét figyelembe vesszük azt a fentebb már érintett szempontot, hogy a zsidóság politikai gondolkodása különösen hajlamos arra, hogy a sajátos zsidó érdeket közérdek és közelebbről nemzeti érdek mezébe öltöztesse és így elhomályosítsa a közvélemény előtt a minden részérdektől mentes, egyetemes és átfogó nemzeti szempontokat.

Hogy ezeknek az egészségtelen magyar sajtóviszonyoknak a nemzeti közgondolkodás helytelen irányokban való kialakulására és így közvetve az 1918-ban bekövetkezett nemzeti összeomlás előidézésére mily káros kihatásuk volt, arra most - hús esztendő történelmi távlatában - e helyen nem kell külön rámutatni.

Bár az ismertetett sajtóviszonyok tekintetében a forradalmak óta lényeges haladást lehet megállapítani a tiszta nemzeti és népi érdekeket szolgáló sajtó és ennek megfelelő publicisztikai szellemiség kifejlődésének irányában, nyilvánvaló, hogy a kérdés teljes megoldása - a zsidóság káros sajtóbeli túlhatalmának megszüntetése - törvényhozási intézkedés nélkül nem lehetséges. Ilyen törvényhozási intézkedés annál is inkább elkerülhetetlen, mert csak ilyenképpen lehet megvalósítani e javaslatnak azt a célkitűzését, hogy a nemzeti élet helyes jövő fejlődése érdekében a zsidók közéleti térfoglalását megfelelően korlátozni kell.

Ezek az okok indokolják a 10. § első bekezdésének azt a rendelkezését, amely az értelmiségi munkakörben alkalmazottakra a 17. §-ban meghatározott rendelkezéseket az akár időszakai, akár nem időszakilag szerkesztőségében állandó munkaviszonyban állókra is kiterjeszti a végből, hogy a zsidó befolyást a lapok szerkesztésében visszaszorítsa.

De a § második bekezdése ezenfelül biztosítani kívánja azt is, hogy a törvény hatálybalépése után zsidó, mint felelős szerkesztő, kiadó, főszerkesztő vagy munkatárs időszakai lap szerkesztésében irányító befolyást ne gyakorolhasson.

Ez alól a rendelkezés alól természetesen ki kellett venni azokat az időszakai lapokat, amelyek kizárólagosan izraelita hitfelekezeti, zsidó művelődési, gazdasági vagy más társadalmi célokat szolgálnak. A magyar olvasóközönség megtévesztése lehetőségének kiküszöbölése végett azonban kötelezni kell a zsidó időszakai lapokat arra, hogy ezt a jellegüket címükben vagy alcímükben határozottan feltüntessék.

A nem magyar nyelvű napilapokra biztosítani kell a kivétel lehetőségét, mert ezek tekintetében különleges szempontoknak figyelembevételre lehet szükséges. A kivétel engedélyezését leghelyesebb a miniszterelnökre bízni.

A 11. §-hoz

A sajtóval kapcsolatos megállapítások teljes mértékben állanak a színművészetre és a filmművészetre is. E művészetek terén az utóbbi évtizedekben a zsidóság térfoglalása a sajtóbeli térfoglalással szinte teljesen azonos méreteket öltött, minélfogva a zsidóság a közvélemény lelkeségének kiformalódása és befolyásolása tekintetében e művészetek révén is erőteljes érvényesülési lehetőséghez jutott. Ezzel a lehetőséggel teljes mértékben élt is nemcsak a színművészet és a filmművészet szellemi és etikai tartalmának kialakítása és ezen a téren a sajátos zsidó szellemiség és zsidó etikum érvényrejuttatása tekintetében, de abban a tekintetben is, hogy e művészetek terén - a zsidó szolidaritás közismert erejével is - túlnyomórészt a saját fajtájához tartozókat juttatta a sokszor pedig ezeknél értékesebb nemzsidó művészeknek háttérbe szorításával érvényesüléshez. Tekintettel a színművészetnek és a filmművészetnek a nemzeti lélek kialakulására gyakorolt döntő jelentőségére, a fentebb érintett jelenségek elengedhetlenné teszik a zsidóknak a színházak és a mozgófényképet előállító, forgalombahozó és előadó vállalatok vezetéséből és irányításából való kirekesztését.

A 12. §-hoz

Az állami egyedáruság alá eső cikkeknek, úgymint sónak, dohányjövedéki cikkeknek, szesznek, ásványolajfélének és melléktermékeinek, lőpornak, úgyszintén mesterséges édesítőszernek árusítása azért nyit biztos jövedelmi forrást, mert ezekre a cikkekre a közönség nagy tömegének állandó szüksége van. Az állami egyedáruság cikkeinek árusítása ezenfelül igen jó hasznot is hajt, mert az említett cikkek árusításánál a verseny korlátozott, az elárusító nyeresége előre biztosítva van, kockázata viszont úgyszólván nincs. Ennélfogva érthető, hogy a kereskedői hajlammal amúgy is telített zsidóság szívesen foglalkozik e cikkek árusításával.

Ugyanez áll a hatósági engedélytől függő egyéb jogosítványokra is.

A javaslat azon az állásponton van, hogy a zsidóságot, amely a bőséges keresetet nyújtó szabadfoglalkozásokat amúgy is nagymértékben, országos számát jelentékenyen meghaladó arányban lepte el s ehhez képest a nemzeti jövedelemből az arányszámát jóval meghaladó mértékben részesült, el kell zárni a jövőben az olyan jövedelemtől, amelyekhez a juttatás hatósági engedélytől függ. A § tehát akként rendelkezik, hogy az állami egyedáruság alá eső cikkek árusítására engedélyt, úgyszintén hatósági engedélytől függő egyéb jogositványt ezután zsidóknak nem lehet adni. Egyúttal a jelen § arról is gondoskodni kíván, hogy a zsidóknak eddig kiadott ilyen engedélyeket a törvény hatálybalépésétől számított öt éven belül fokozatosan meg kell vonni. A javaslat ezzel is az alapgondolatának megfelelően azt a célt szolgálja, hogy a nemzet vagyonából az arra érdemes rétegeket méltányos és megillető részesedéshez kell jutatni és a zsidóságot, amely - a javaslatnak tételről tételre haladó okfejtése szerint - aránytalan mértékben haszonélvezője a nemzeti vagyonnak, az előbb megjelölt célból közéleti és gazdasági térfoglalásában korlátozni kell.

A 13. §-hoz

A nemzet vagyoni erői szempontjából és egyébként is rendkívül nagy jelentősége van annak, hogy a vállalatok mennyiben részesedhetnek közszállításokban, vagyis, hogy az állam a törvényhatóságok, a községek, az általuk fenntartott vagy támogatott intézetek és intézmények, vállalatok és üzemek, valamint az előbb említettek részvételével létesült intézmények és vállalatok, továbbá közforgalomra berendezett hazai közlekedési vállalatok és általában mindazok a jogi személyek, amelyek külön törvény alapján létesültek, mennyiben szerződhetnek szükségleteiknek beszerzése és a körükben szükséges munkáknak elvégeztetése tekintetében vállalatokkal. Kétségtelen, hogy ezen a téren igen nagy lehetősége áll fenn a zsidók és a törvény értelmében a zsidókkal egy tekintet alá eső vállalatok térfoglalásának, a korlátozásoknak ebben a körben való megállapítása tehát a törvényjavaslat célkitűzése szempontjából szintén szükséges.

Előrelátható, hogy lesznek törekvések a jelen § rendelkezéseinek kijátszására. Ezeknek kívánja elejét venni a § utolsó bekezdése.

A 14. §-hoz

A városokba tóduló zsidóság tőkeerejénél és szervezettségénél fogva a legfőbb iparágban túlnyomó erővel lép fel és ezekből fokozatosan kiszorítja a nemzet értékes alkotórészét kitevő, a mesterségben hagyományokat őrző és a keresztény erkölcs által korlátozott kisiparos réteget. A nemzeti közvélemény felismerve, hogy a mezőgazdaság magábanvéve nem biztosíthatja a keresztény magyarság megélhetését és fejlődését, régóta aggodalommal szemléli az iparostársadalom ilyen irányú kicserélődésének folyamatát és ezzel kapcsolatban a magyar városok elzsidósodását. Ennek a káros változásnak kíván gátat vetni a javaslat és ezért megtiltja, hogy a zsidóknak kiadott iparigazolványok és iparengedélyek együttes száma az egyes községekben kiadott összes iparigazolványok és iparengedélyek számának a zsidók hozzávetőleges országos számaránya szerinti hat százalékát meghaladja. Mindaddig, amíg ez az arányszám az illető községben helyre nem áll, az iparigazolványt, illetőleg iparengedélyt kiadó hatóság köteles a zsidó kérelmezőnek ilyen irányú kérelmét megtagadni. Hogy a jelen §-ban foglalt rendelkezés merevsége az átmeneti időben esetleg fönnakadást ne okozzon, felhatalmazza a javaslat a kereskedelem- és közlekedésügyi, illetőleg az iparügyi minisztert, hogy a helyi viszonyok mérlegelésével közérdekből kivételt tehessen. A szerzett jogokat e § nem érinti, érvényesen megszerzett iparengedélyt vagy iparigazolványt nem lehet megvonni azon a címen, hogy az iparúzó zsidó és a hat százalékos arányszám szempontjából a községben még mindig a zsidók javára mutatkozik eltérés.

A § nem érinti az 1922:XII. tc. 7-8. §-ának és az 1936:VII. tc. 3. §-ának az iparos halála után az iparnak a házastárs által, illetőleg kiskorú gyermekei vagy unokái javára, ez utóbbiak nagykorúvá válásáig való folytatását; az e §-okban foglalt kedvezmény tehát a zsidó hozzátartozók javára is fennmarad.

A 17. §-hoz

A 17. § az 1938:XV. tc. 8. §-ának helyébe lépve a közszolgálat körén kívül szabályozza a zsidó értelmiségi alkalmazottak és illetményeik legmagasabb számarányát.

A 17. § részletesen felsorolja azokat az üzemeket és foglalkozásokat, amelyekre rendelkezései kiterjednek. Ez a felsorolás a gazdasági élet egész területét felöleli, mert minden - akár vállalatyszerűen, akár a nélkül üzött - kereső foglalkozásban elhelyezett értelmiségi alkalmazottat hatálya alá von. Ide esnek tehát azok az alkalmazottak is, akiket tudományos vagy művészeti pályán működő vagy magasabb képzettséghez kötött, úgynevezett szabadfoglalkozást folytató munkaadó, pl. ügyvéd, orvos stb. foglalkoztat.

A javaslatnak nagyjelentőségű újítása az 1938:XV. törvénycikkkel szemben az, hogy az arányszám-szabályozás körébe kifejezetten bevonja a mezőgazdasági üzemeket is (1937:XXI. tc. 2. § 1. p), továbbá a más vállalatokra (foglalkozásokra) megállapított irányelveknek megfelelően azokat a vállalatokat és egyéb munkahelyeket, ahol az értelmiségi munkakörben foglalkoztatottak száma tíznél kevesebb. Nincs ok ugyanis arra, hogy ezeket a - már nagy számuknál fogva is a legnagyobb figyelemre igényt tartó - üzemeket a szabályozásnál mellőzzük, illetőleg ne úgy vegyük figyelembe, mint általában a magánvállalkozást. Az 1938:XV. t-c. 8. §-ának e részbeni hiányossága eddig is súlyos elkövetésekre adott alkalmat.

Nem szabad továbbá szem előtt téveszteni, hogy a gazdasági életnek szabályozása alá vont ágazatából és csoportjaiból kiszoruló zsidó alkalmazottak a fajokon munkaadók és tőkések támogatásával és a nemzsidó alkalmazottoknak minden eszközzel való kiszorítása mellett elárastani készülnek a szabályozáson kívül maradt területeket különösen a kisipar, a kiskereskedelem és a mezőgazdaság értelmiségének munkahelyeit.

A tapasztalatok nyomán a javaslat az értelmiségi munkakörben foglalkoztatott nemzsidó és zsidó alkalmazottaknak az 1938:XV. tc. 8. §-ában tartalmazott nyolcvan-húsz százalékos arányszámát is megváltoztatja olyképpen, hogy a zsidók arányszámát általánosságban tizenkét százalékra szállítja le. Ez az utóbbi is jelentékenyen, kétszeresen meghaladja a zsidóságnak lélekszám szerinti arányát, a régi rendelkezés fenntartása tehát a nemzsidókra jelentett volna méltánytalanságot.

Ez a méltánytalanság még kirívóbb lenne, ha figyelembe vesszük, hogy a zsidók egy része az 1938:XV. tc. 4. §-ának második bekezdése, illetőleg a jelen törvény 2. §-ának értelmében a fenti arányszámokból való kivétel mentességét is élvezi s ekként a zsidók valóságos arányszámát jelentékenyen növeli. Ennek az arányszámemelkedésnek szab megfelelő határt a § első bekezdése akként, hogy a zsidóknak tekintett, de a 2. § első bekezdése címén kedvezményes elbánásban részesített csoportok tagjai javára, a tizenkét százalékot további három százalékkal, legfeljebb tizenöt százalékra engedi emelni. Önként értendő, hogy a 2. § első bekezdése alá tartozó zsidók a zsidók részére általában nyitva álló - a tizenkét százalékon belül eső - helyeket is elfoglalhatják.

Az 1938:XV. törvénycikk végrehajtása során felmerült gyakorlati jelentőségű vitás kérdést dönt el a § azzal, hogy a művezetőket az értelmiségi munkakörben foglalkoztatottakhoz sorolja.

A kisebb üzemekre nézve a § második bekezdése számszerűen határozza meg a zsidó alkalmazottak legmagasabb számát. Minthogy ez a szám a zsidókra nézve - a nagyobb üzemekben megállapított arányszámhoz viszonyítva - jelentékenyen kedvezőbb, e részben a javaslat már nem tesz különbséget a 2. § alá eső, és nem eső zsidók között.

Az 1938:XV. törvénycikk elveinek fenntartását jelenti, hogy ugyanez az arányszám, amely az alkalmazottak száma tekintetében van megszabva, az illetményeik összegének arányára is irányadó. Minthogy e téren különösen sok kijátszási törekvés nyilvánult meg, a javaslat kiemeli, hogy bárminő címen adott, tehát bármiként elkönvyvelt juttatást a munkaadó részéről, alkalmazotti illetményként kell számításba venni. Ide tartozik természetesen, ha a munkaadó az alkalmazottnak vagy órea tekintettel hozzátartozójának vagy másnak jutalmat, ajándékot, segílyt adományoz, az utóbbiak kötelezettségeit kiegyenlíti, őket természetbeni adományokban részesíti stb.

A § negyedik bekezdése megszabja, hogy az arányszám elérésének végső határnapja általában az 1943. évi január hó 1. napja. A javaslat azonban előírja, hogy a törvény hatálybalépésekor tényleg fennálló és a törvénynek megfelelő helyzet közti különbséget, fél évekre beosztva, egyenletesen vagy ennél gyorsabban kell megszüntetni. Erre két, egyaránt megengedett mód áll külön-külön vagy együttesen a munkaadók rendelkezésére: vagy zsidó alkalmazottakat bocsátanak el, vagy nemzsidó alkalmazottakat vesznek fel. Az illetmények tekintetében pedig megfelelő csökkentést, illetőleg emelést kell végrehajtaniok. Új zsidó alkalmazottat csak akkor vehetnek fel, ha a törvényes arányszámot már elérték és ezt az arányszámot az új alkalmazás nem rontja le. Az 1938:XV. tc. 8. §-ában az új alkalmazás öt százalékának zsidók által való betöltésére tett kivételt a javaslat - az átalakulásnak gyorsítása céljából - nem veszi át.

Az 1943. évi január hó 1-ével meghatározott végső határnap tekintetében a javaslat két irányban kivételt tesz. Azok a vállalatok, amelyek közszállítások révén az államtól jelentékeny vagyoni előnyhöz jutottak, fokozott mértékben kötelesek a nemzsidók alkalmazásának kiterjesztése által a közérdeket előmozdítani e ezért számukra a határnap az 1941. évi június hó 30. napjában van megállapítva. A kivitelre - főleg a szabadon átváltható devizák fejében történő kivitelre - dolgozó vállalatok pedig a külkereskedelem fontos érdekéből bizonyos határidőmegg hosszabbításban (két, illetőleg három év) részesülnek.

A §-nak az arányszámokra vonatkozó rendelkezései csak azokra a vállalatokra (foglalkozásokra) állanak, ahol a zsidó és a nemzsidó alkalmazottak, illetőleg illetményeik aránya a törvényben megállapítottnál a nemzsidókra kedvezőtlenebb volt. Az ellenkező esetben az a szabály áll mindennemű vállalatra (foglalkozásra), amit az 1938:XV. tc. 8. §-ának harmadik bekezdése a tíznél kevesebb munkaerőt foglalkoztató vállalatokra rendelt, amely szerint az 1938. évi március hó 1. napján fennálló helyzetnek a zsidók javára való megváltoztatása általában tilalom alá esik.

A 19. §-hoz

A magánjellegű egyesületek, bármely elnevezésű szervezetek és alapítványok értelmiségi munkakörben foglalkoztatott alkalmazottaira a javaslat jelen §-a a 17. § rendelkezéseit terjeszti ki, még ha céljuk nem irányul is gazdasági előnyök szerzésére. Nem lehetne megokolni, miért nyujtsanak ezek a néha igen nagy tisztviselői karral működő és a közéletre nagy befolyást gyakorló egyesületek és más szervezetek a nemzeti egyéniség érvényesülése tekintetében kevesebb biztosítékot a gazdasági élet alakulatainál.

A nemzeti és a szociális politika, általában a népesség nagy tömegei szempontjából kivételes jelentősége van annak, hogy a munkásegysületek és más munkásszervezetek - ideértve a munkaközvetítéssel foglalkozó szervezeteket is - nemzeti és egyéb közszempontból teljesen kifogástalanul működjenek. A zsidóság térfoglalása a munkásszervezetek körében az említett tekintetekből igen nagy mértékben aggodalmas, elkerülhetetlenül szükséges tehát ezen a téren a hatályos rendelkezés.

A 10. §-nál kifejtett okokból kivételt kell tenni az izraelita hitfelekezet vagy a zsidóság érdekét nyiltan és kizárólagosan szolgáló szervezetekre, és alapítványokra. Ezek alkalmazottaik megválasztásában teljesen szabadon járhatnak el.

A 20. §-hoz

A 3. §-hoz. Már az 1938:XV. törvénycikknek egyik legfontosabb része volt a zsidóknak vállalatokban való alkalmazására vonatkozó rendelkezés (8.§. A jelen törvényjavaslat 17. §-a szintén részletesen rendelkezik a zsidók vállalatban és más kereső foglalkozás körében való alkalmazásának korlátozásáról. Ezek a korlátozások nem érvényesülhetnének hatályosan, ha a törvény nem gondoskodnék egyúttal arról is, hogy a zsidók kezében lévő vállalatok száma is korlátozottassék.

A 21. §-hoz

Előfordulhat, hogy a törvényjavaslat 17. §-ában meghatározott számarány (illetményarány) elérése érdekében olyan alkalmazottat kell elbocsátani, akinek a munkaadóval hosszabb időre, esetleg több évre kötött szolgálati szerződése van. Ilyen esetben az alkalmazottnak a 17. § értelmében való elbocsátása a munkaadóra esetleg azt a kötelezettséget hárítaná, hogy a szolgálati jogviszonynak a szerződésben meghatározott egész tartamára megfizesse illetményeit. Ez nyilvánvalóan méltánytalan lenne a munkaadóra és nem egy esetben a vállalat vagy más munkaadó anyagi romlását eredményezné. Ezért szükséges olyan rendelkezés, amely szerint a fentebb tárgyalt esetekben az alkalmazottat csak a javadalmazásnak a törvényes felmondási időre eső része, valamint a törvényes végkielégítés, tehát olyan ellenszolgáltatás illeti meg, amely hasonló munkakört betöltő alkalmazottnak határozott tartamú szolgálati szerződés hiányában járna.

Még előre meg nem határozott tartamú szolgálati szerződés esetében is lehetséges az, hogy a munkaadónak a 17. § szerint kötelezettségévé tett elbocsátása következtében a munkaadóra vagy az elismert vállalati nyugdíjpénztárra elviselhetetlen nyugdíjteher hárulna. Ezért gondoskodni kell arról is, hogy adott esetben a nyugdíjak összegét a méltányosságnak megfelelően csökkenteni lehessen. Az erre vonatkozóan javasolt rendelkezés azt az utat követi, amelyet a közérdekű és a közvagyon szempontjából jelentős egyéb vállalatok tekintetében a 4600/1933. M. E. számú rendelet 19. §-a megállapít.

A 22. §-hoz

Ha olyan földterületre vagy olyan országokba kívánnak a magyarországi zsidók kivándorolni, amelyek sajátos viszonyaiknál fogva a zsidók bevándorlása ellen nem emelnek kifogást, ezt a törekvést a magyar törvényhozás és kormányzat nemcsak magyar nemzeti érdekből, hanem a zsidóság érdekében is minden alkalmas eszközzel elő kell hogy segítse. Ezt a törekvést nem kevésbé gátolják a kivándorlásról szóló 1909:II. törvénycikk rendelkezései. Ezért indokolt a kivándorlásra vonatkozó jogszabályoktól eltérő rendelkezések megtételére a minisztériumnak felhatalmazást adni. Az eltéréseknek részletesen a jelen törvénybe felvétele a kérdés ezidőszerinti állapotában nem lehetséges, mert a kivándorlás és másutt letelepülés kérdése nyilván hosszabb nemzetközi tárgyalásokat és megállapodásokat tesz szükségessé.

Nincs olyan szándék, mely a vagyontárgyak külföldre kivitelét jelenleg korlátozó jogszabályok rendelkezéseit arra kívánná felhasználni, hogy a kivándorló zsidókat vagyonuktól megfosssa. Ezért tartalmaz a javaslat a kivándorló zsidók vagyonának kivitelére vonatkozó különleges rendelkezések megalkotására a minisztérium részére felhatalmazást.

A 23. §-hoz

Az adatszolgáltatási kötelesség megállapítására a minisztériumnak adott felhatalmazás lényegében azonos azzal, amelyet az 1938:XV. tc. 10. §-ában tartalmaz, és amely az említett törvénycikk végrehajtásának körében továbbra is hatályban marad. Az adatszolgáltatási és az ezzel kapcsolatban esetleg elrendelt bejelentési és jelentkezési kötelesség megsértésére a jelen javaslat 19. §-ának és 20. §-ának 1., 2. és 3. pontjai tartalmaznak büntető szankciókat.

Ugyancsak az 1938:XV. tc. 10. §-ában megadott felhatalmazás mintájára ad módot a § második bekezdése arra, hogy a minisztérium a törvény megtartását az ellenszegülő vállalat vagy más szervezet élére kirendelt vezető útján is biztosíthassa. A vezető jogkörét a törvény felhatalmazása alapján kiadandó rendelet fogja a gyakorlati szükséghez képest részletesen megállapítani.

A 25. §-hoz

A § kihágásoknak nyilvánítja a törvény vagy a törvényben megadott felhatalmazás, illetőleg a törvényes végrehajtására adott utasítás folytán kibocsátott rendeletekben foglalt rendelkezések megsértésének enyhébb eseteit.

Azt a bejelentési, adatszolgáltatási vagy jelentkezési kötelességet, amelynek első ízben való megszegését a § első bekezdésének 1. pontja kihágásként bünteti, közelebbről a minisztériumnak a 23. § első bekezdése vagy a törvény végrehajtásának körében a 29. § második bekezdés alapján kiadandó rendelete fogja meghatározni. Ilyen kifejezett rendelkezés hiányában is kihágást követ el azonban - a jelen § szerint - az, aki a törvény végrehajtásában eljáró hatóságot jogszerű ellenőrző tevékenységében akár tevékenyen, akár mulasztással akadályozza.

A 2. pont azoknak, a 10. § első bekezdésében, a 17. és 19. §-okban foglalt rendelkezéseknek megszegésére javasol büntető rendelkezést, amelyek a közszolgálat körén kívül az ipari, kereskedelmi, közlekedési és hasonló vállalatokban, a mezőgazdasági üzemekben és bármiféle kereső foglalkozásokban, továbbá az inkább magánjellegű s ennél fogva a 5. § alá nem eső egyesületeknél érdekképviselőteknél, általában az egyesületekhez hasonló szervezeteknél, valamint az alapítványoknál értelmiségi munkakörben foglalkoztatott alkalmazottak és illetményösszegeik arányára vonatkoznak. Aki a törvényben százalékosan vagy számszerűen kifejezett mértéknél nagyobb mértékben alkalmaz zsidó alkalmazottakat vagy bár ez a vállalatnál, vagy a kereső foglalkozás körében elfoglalt állásánál fogva hatáskörébe tartoznék, a törvény ellenére nem gondoskodik arról, hogy a zsidó alkalmazottak számaránya megfelelően csökkenjen, illetőleg a nemzsidó alkalmazottak számaránya megfelelően emelkedjék, végül, aki az illetményeknek a zsidó és a nemzsidó alkalmazottak összessége közt való megosztásánál s törvényben meghatározott számarányt a zsidók javára túllépi, a 2. pontban meghatározott kihágást követi el. E szempontból nem tesz különbséget, hogy a tettést a bűnösség tekintetében szándékosság vagy csak gondatlanság terheli-e (Kbtk. 28. §).

A jelen §-ban meghatározott kihágás azonban, ha a hatóság figyelmeztetése ellenére vagy ismételten követték el, vagy ha elkövetésénél fondorlatot használtak, már vétségé minősül és a 20. § súlyosabb büntetési tétele alá esik. Ugyanez áll azoknak az alkalmazási szabályoknak megszegésére is, amelyek nem a gazdasági életben résztvevő egyének és vállalatok személyzetére vonatkoznak, hanem a sajtó és a művészet vezető helyeinek betöltésére.

A pénzbüntetés legmagasabb mértéke az 1928:X. tc. 5. §-ában foglalt szabálytól eltérően nem hatszáz, hanem mint az említett §-ban a vétségekre van megállapítva: nyolcezer pengő. Erre az eltérésre már az 1931:XXVI. tc. 3. §-a és az 1938:XV. tc. 10. §-a is példát adott s azt nyomatékosan indokolja, hogy a nyereségre törekvő gazdasági élet körében aránylag csekély összegű pénzbüntetések nem jelentenek hatásos kényszereszközt.

A 26. §-hoz

Mint már a 25. § indokolásánál említést nyert, a 25. §-ba ütköző cselekmény (bejelentési, adatszolgáltatási, jelentkezési kötelesség megszegése, zsidónak törvényellenes alkalmazása, illetményeik törvényellenes megállapítása) vétséggé minősül, ha a hatóság a megszegett kötelességre a megszegőt előzetesen külön figyelmeztette, vagy ha a megszegő a kihágásért történt megbüntetésé után két éven belül megismétli törvényellenes cselekményét (1. és 2. pont). Nem szorul tüzetesebb indokolásra, hogy az ilyen magatartás a törvénnyel szemben való makacs ellenszegülést jelent, és így méltán esik súlyosabb büntetés alá.

Ugyanez áll arra, aki a törvény végrehajtása körében a hatóságot fondorlattal megtévesztette vagy megtéveszteni törekedett. Az 1938:XV. törvénycikk alkalmazása során szerzett eddigi tapasztalatok szinte elképzelhetetlen változatosságban mutatták be azokat a leleményes módozatokat, amelyekkel - különösen az ipari és a kereskedelmi nagyobb üzemek körében - a törvény rendelkezéseit kijátszani törekedtek. Ezeknek a műveleteknek leleplezése a hatóságoknak fáradságos és költséges eljárását teszi szükségessé. Ebből az okból a § 3., 6. és 7. pontjában tartalmazott vétségi minősítés kellően megokolt.

A javaslat az általános indokolásban kifejtett alapelveiből folyóan különös figyelemre méltatja, hogy a zsidóság a sajtó, a színházak és a mozgófénykép vállalatok révén milyen túlzott mértékű befolyást gyakorolt az ország szellemi életének irányítására, a nemzeti egyéniség háttérbe szorításával. Ebből az okból a javaslat ezeken a tereken a zsidókat nemcsak százalékszerű részesedésre szorítja, hanem a vezető szerepből őket egyáltalán kizárja. A kizáró rendelkezésnek különös fontosságára tekintettel a jelen § 4. és 5. pontja a tilalom mindennemű megszegését vétséggé nyilvánítja, még pedig az alkalmazóval és az alkalmazottal szemben egyaránt.

A pénzbüntetésre a § az 1928:X. tc. 5. §-ától eltérően, az előbbi § indoklásában ismertetett okokból nem a vétségek, hanem a büntettek pénzbüntetésének legmagasabb mértékét, a húszezer pengős büntetési tételt alkalmazza.

A 27. §-hoz

Ha a 26. §-ban meghatározott vétséget vállalat körében vagy megbízás teljesítése közben követték el, a vállalat tulajdonosa, üzletvezetője vagy a megbízó könnyen elháríthatná magáról a felelősséget a vállalat valamelyik, közvetlenül intézkedő alkalmazottja vagy a megbízott kizárólagos bűnösségének hangoztatásával. Ezért a § a tulajdonos, az üzletvezető, illetőleg a megbízó önálló büntetőjogi felelősségét állapítja meg arra az esetre, ha - akár szándékosan, akár gondatlanságból - elmulasztotta a vállalat, illetőleg a megbízás körében kellően felügyelni arra, hogy minden intézkedésre jogosult meghatalmazottja vagy megbízottja pontosan megtartsa a törvényes szabályokat és a törvényt végrehajtó hatóságok utasításait.

Teljesen hasonló rendelkezést tartalmaz az árdrágító visszaélésekről szóló 1920:XV. tc. 4. §-a, a fizetési eszközökkel elkövetett visszaélésekről szóló 1922:XXVI. tc. 3. §-a, a tisztességtelen versenyről szóló 1923:V. tc. 19. §-a, a tejtermékek állami ellenőrző jeggyel való ellátásáról szóló 1925:X. tc. 13. §-a, az egyes mezőgazdasági termények és termékek, valamint állatok és állati termékek állami ellenőrzőjeggyel ellátásáról szóló 1931:II. tc. 11. §-a, a villamos energia fejlesztéséről, vezetéséről és szolgáltatásáról szóló 1931:XVI. tc. 63. §-a, a munkaviszony egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 1937:XXI. tc. 17. §-a.

A 29. §-hoz

A javaslat a társadalmi és a gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról szóló 1938:XV. törvénycikknek a sajtókamara, a színművészeti és filmművészeti kamara megszervezéséről általában rendelkező 2-3. §-ait érintetlenül kívánja hagyni. Ellenben hatályon kívül kívánja helyezni, mert más rendelkezésekkel helyettesíti, ugyane törvénycikknek az egyes kamarákban, hivatásokban és foglalkozási ágakban a zsidók számarányát megszabó 4-8. §-ait.

Az 1938:XV. törvénycikknek a zsidókra vonatkozó rendelkezései alapján és ezekre való tekintettel több jogszabály keletkezett, amelyek továbbra is hatályban maradhatnak. Szükséges tehát rendelkezni arról, hogy a hatályban levő jogszabályokban a zsidókról tett rendelkezéseket az újabb törvény rendelkezései következtében milyen értelemben kell alkalmazni.

A keleti zsidóságnak a visszacsatolt felvidéki területeken való rendkívüli nagy térfoglalására és a zsidókérdésnek az említett területeken a trianoni-magyarországi zsidókérdéstől eltérően való alakulására tekintettel előreláthatóan több irányban szükséges lesz az, hogy a visszacsatolt területeken a törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtása során a törvényben foglalt szabályoktól eltérő rendelkezések alkalmaztassanak. Ez az indoka a jelen § második bekezdésében foglalt felhatalmazásnak.

TARTALOMJEGYZÉK

1939. évi IV. törvénycikk indokolása	1
a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról	1
Az 1. §-hoz	1
A 2. §-hoz	1
A 3. §-hoz	2
A 4. §-hoz	2
Az 5. §-hoz	3
A 6. §-hoz	3
A 9. §-hoz	3
A 10. §-hoz	4
A 11. §-hoz	5
A 12. §-hoz	5
A 13. §-hoz	6
A 14. §-hoz	6
A 17. §-hoz	7
A 19. §-hoz	8
A 20. §-hoz	9
A 21. §-hoz	9
A 22. §-hoz	9
A 23. §-hoz	9
A 25. §-hoz	10
A 26. §-hoz	10
A 27. §-hoz	11
A 29. §-hoz	11